

Sigita Astikienė – Vytauto Didžiojo universiteto etnologijos doktorantė

Moksliniai interesai: profesinės bendruomenės, kultūros darbuotojai, miesto antropologija, tradicijos ir šventės, gyvenimo istorijos

El. paštas: sigita.astikiene@gmail.com

Sigita Astikienė – PhD student of Ethnology, Vytautas Magnus University

Research interests: professional communities, cultural workers, urban anthropology, traditions and events, life narratives

E-mail: sigita.astikiene@gmail.com

Sigita Astikienė

Vytauto Didžiojo universitetas

UKMERGĖS KRAŠTO KULTŪROS DARBUOTOJŲ VEIKLA: SUSIBŪRIMAI IR ŠVENTĖS

Anotacija

Straipsnyje pateikiamas tyrimas, kokios tradicijos ir šventės paplitusios Ukmergės krašto kultūros darbuotojų bendruomenėse XX a. pradžioje – XXI a. pirmojoje pusėje. Remiantis lauko tyrimų medžiaga, surinkta 2019 m. Ukmergėje, galima teigti, kad kultūros darbuotojai yra susiję tiek profesiniais, tiek socialiniais ryšiais. Sovietiniais metais populiariausios buvo valdžios palaikomos šventės, kultūros darbuotojų seminarai, jubiliejai, o nepriklausomybės laikotarpiu išpopuliarėjo susibūrimai atskiruose įstaigų kolektyvuose, dažniau švenčiamos Kalėdos, organizuojamos įvairios profesinės bei pramoginės išvykos. Geriausių darbuotojų apdovanojimo tradicija, prasidėjusi nuo sovietmečiu vykusių socialistinių lenktynių, tebetęsiama ir šiandien renkant geriausią kultūros darbuotoją.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: kultūros darbuotojai, tradicijos, šventės, profesinės bendruomenės.

Abstract

The aim of this article is to ascertain what kinds of traditions were common among the communities of cultural workers in the Ukmergė region at the start of the 20th century and in the first half of the 21st century. Based on fieldwork collected in Ukmergė in 2019, it can be claimed that cultural workers were related in both their professional and their social relationships. During Soviet-era government-approved celebrations, seminars for cultural workers and anniversaries were the most popular; while during the period of independence, gatherings of separate collectives, Christmas celebrations, and various organised professional and recreational trips were preferred. The tradition of awarding the best employee, which began with socialist competitiveness in the Soviet era, continues today in the cultural worker workplace.

KEY WORDS: cultural worker, traditions, celebrations, professional communities.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rh.v27i0.2169>

I v a d a s

Kultūros darbuotojai – viena ryškiausių kiekvieno miesto profesinių grupių, kuri organizuoja vietinės bendruomenės šventes, laisvalaikį, todėl yra pastebima ir vertinama gana plačiai. Profesinės bendruomenės glaudžiai susijusios ir su organizacijomis, kurios turi savitas vertybes, kalbą, herojus, istorijas bei tradicijas (Paužuolienė 2016). Dauguma kultūros darbuotojų dirba bibliotekose, muziejuose ir kultūros centruose – įstaigose, turinčiose ilgametę istoriją, prasidėjusią dar tarpukariu ar sovietiniais metais. Per ilgą laiką darbuotojai sukūrė ir puoselėjo tam tikras tradicijas bei kolektyvinę atmintį, kuri palaikoma ir šiandien. Dar kitaip tai galima pavadinti ir organizacijos filosofija, kuri padeda suburti ja tikinčius žmones siekti bendrų tikslų (Šimanskienė 2013). Kultūros darbuotojai yra neatsiejama tos bendruomenės, kurioje jie dirba, puoselėja kultūros paveldą ir stengiasi išlaikyti bei skleisti istorinę atmintį, dalis. Taigi, kultūros darbuotojai veikia konkrečios vietos ir pačių kultūros įstaigų savasties bei ypatybių istoriniame kontekste.

Šiame straipsnyje apžvelgiama, kaip skirtingų įstaigų – Ukmergės viešosios bibliotekos, Ukmergės kraštotyros muziejaus bei Ukmergės kultūros centro – kolektyvai bendrauja tarpusavyje, užmezga socialinius ir kultūrinius ryšius, lyginamas šių bendruomenių gyvavimas ir veikimas. Šių trijų pagrindinių rajono kultūros įstaigų darbuotojai dirba ir Ukmergės mieste, kur susitelkęs kultūros darbuotojų branduolys, ir rajono miesteliuose bei kaimuose, todėl analizuojant konkrečios kultūros įstaigos darbuotojų veiklas gali šiek tiek skirtis mieste ir kaime dirbusių pateikėjų situacija ir požiūris. Analizuojama tema gali būti aktuali mažų ir didesnių įstaigų vadovams, siekiantiems geresnės bendradarbių socializacijos bei kultūros integracijos kolektyvuose.

Tyrimo tikslas – nustatyti, kokios tradicijos ir šventės paplitusios Ukmergės krašto kultūros darbuotojų bendruomenėse nuo XX a. pirmosios pusės iki šių dienų.

Tyrimo uždaviniai:

- pristatyti Ukmergės kultūros įstaigų steigimosi ir plėtros, kolektyvų formavimosi ypatybes tarpukariu ir pokario metais;
- apžvelgti, kokios tradicijos, šventės ir įvykiai bibliotekoje, muziejuje bei kultūros centre buvo minimi sovietmečiu ir nepriklausomybės laikotarpiu;
- išanalizuoti, kiek kultūros darbuotojų bendruomenę skirtingais laikotarpiais vienijo bendros šventės, susibūrimai ir tradicijos.

Pagrindinis darbo **šaltinis** – lauko tyrimų metu surinkta medžiaga. Tyrimas buvo atliekamas 2019 m. Ukmergėje pagal autorės sudarytą etnografinį klausimyną „Kultūros darbuotojų tradicijos ir jų kaita nuo XX a. aštuntojo dešimtme-

čio iki šių dienų“. Buvo taikomi šie **tyrimo metodai**: pokalbis, pusiau struktūruotas ir išsamusis interviu, stebėjimas dalyvaujant, kultūros įstaigų metraščių, kronikų, archyvinės, vaizdinės medžiagos rinkimas, straipsnių spaudoje analizė. Atliekant tyrimą, ieškota gerai informuotų pateikėjų, kurie sovietiniais metais dirbo kultūros įstaigose arba joms vadovavo, taip pat tų, kurie šiandien čia tebedirba. Iš viso buvo apklausti 25 Ukmergės kultūros darbuotojai (7 muziejininkai, 8 bibliotekininkai, 9 kultūros centro darbuotojai, 1 buvęs Ukmergės kultūros skyriaus vedėjas).

Atliekant tyrimą buvo taikytas ir stebėjimo dalyvaujant metodas: 2019 m. autorė dalyvavo įvairiuose Ukmergės rajono ir Lietuvos kultūros darbuotojų renginiuose, tokiuose kaip „Knygų Kalėdų“ renginys Lietuvos Respublikos Prezidentūroje, Lietuvos bibliotekininkų draugijos 30-mečio minėjimas, Kultūros dienos minėjimas ir šventė Ukmergėje, Geriausio metų Vilniaus regiono bibliotekininko apdovanojimai ir kituose. Kadangi pati autorė dirba vienoje iš Ukmergės kultūros įstaigų, taikytas stebėjimo dalyvaujant metodas padėjo papildyti interviu metu gautus duomenis, pamatyti kultūros darbuotojų kasdienybę, suprasti vyraujančius tarpusavio ryšius. Atliekant interviu, toks ryšys su pateikėjais leidžia išsamiau ir iš ilgalaikės perspektyvos pažvelgti į miesto kultūros darbuotojų gyvenimą, lengviau užmegzti kontaktus su pateikėjais ir rasti su jais bendrą kalbą. Kita vertus, būta ir sunkumų, kai kalbinami kultūros darbuotojai galimai mažiau išsamiai pasakoja apie įvykius ir šventes, darydami prielaidą arba ir garsiai ją išsakydami: „Tu gi ir pati dalyvauji, viską puikiai žinai.“ Lauko tyrimų metu etnologai, antropologai yra tarsi procesų, kurie vyksta jiems stebint ir dalyvaujant tiriamoje kultūroje, bendraautorai. Tyrėjai daugiau ar mažiau vis tiek dalyvauja socialiniuose ir kultūriniuose tiriamos bendruomenės gyvenimo procesuose (Paerregaard 2002), taigi, atliekant tokį tyrimą namuose, natūralu, kad atsiranda santykis tarp tyrėjo ir pateikėjo, kuris gali turėti tam tikrų įtakų tyrimui.

Surinktai medžiagai analizuoti pasirinkti istorinis-lyginamasis, aprašomasis ir interpretacinis metodai. Istorinis-lyginamasis metodas svarbus lyginant skirtingų istorinių laikotarpių gyvenimo realijas, aprašomasis ir interpretacinis metodai taikyti analizuojant iš pateikėjų surinktą medžiagą, užrašytus prisiminimus, informaciją, surinktą iš kronikų bei metraščių.

Tyrimų apžvalga. Galima rasti etnologų darbų, kuriuose yra skiriamas dėmesys kultūros įstaigoms ir jų darbuotojams: apie muziejininkų asmeninį indėlį renkant įvairias kolekcijas bei eksponatus, apie šios profesijos specifiškumą ir gebėjimą sujungti viešas bei privačias erdves rašoma straipsnyje „Įvadas: muziejus, žinios ir etnografija“ (Čepaitienė 2014), kultūros įstaigų ir organizacijų darbuotojų įtaka rengiant įvairias šventes aptarta darbe „Lietuviškų tradicinių

metinių švenčių kūrimo klausimu“ (Senvaitytė 2014), šio straipsnio autorė yra analizavusi Ukmergės rajono bibliotekininkų gyvenimo pasakojimų ypatumus, bibliotekininkų tapatybės ir profesinės veiklos sąsajas (Astikienė 2018). Kitų sričių mokslininkai taip pat yra rašę apie skirtingas profesines kultūros darbuotojų grupes: aptarti bibliotekininkų įvaizdis, profesijos paklausa ir pokyčiai, šios srities specialistų tarpusavio komunikacija (Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka 2016), rašyta apie bibliotekininkų profesinę komunikaciją ir jos santykį su profesiniu tapatumu (Manžuch 2010), apžvelgta kultūros centrų darbuotojų teikiama ekonominė, socialinė ir kultūrinė nauda bendruomenei (Jurėnienė, Stonytė 2016), išleista monografija apie Lietuvos kultūros centrų veiklos ypatumus, kurioje pabrėžiama bendruomenės ir kultūros centrų sąveikos svarba, šiek tiek analizuojami ir kultūros centrų darbuotojų motyvavimo veiksniai (Jurėnienė, Urbonienė 2018), analizuotos Gižų gyvenvietėje sovietmečiu veikusios kultūros namų ir bažnyčios bendruomenės, aptarta čia sovietmečiu veikusių kultūros namų specifika, darbuotojų organizuojamos veiklos, tarpusavio ryšiai, kultūros namų įtaka vietos gyventojams (Vyšniauskas 2016). Vis dėlto daugelis mokslo darbų, apimančių kultūros įstaigų lauką, nukreipti į sąveiką su vietos bendruomenėmis, į kultūros, tradicijos ir lietuviybės išsaugojimo bei puoselėjimo klausimus, bet mažiau dėmesio skirta profesinių grupių kaip bendruomenių tyrimams.

Etnologai įvairiais aspektais analizavo ne tik atskiras profesines grupes, bet ir profesinių bendruomenių veikimą apskritai, kolektyvuose vyraujančius tarpusavio ryšius ir sąveikas. Buvo tirtos bendradarbių bendrijos, analizuotos profesinės ir kitos šventės, laisvalaikio leidimo būdai bendradarbių kolektyvuose (Šidiškienė 2014, 2016, 2017, 2018, 2019). Daug dėmesio profesinėms bendruomenėms skyrusi rusų folkloristė T. Ščepanskaja siekė išsiaiškinti, ar profesinei tradicijai būdingas specifiškumas, ar yra skirtingų profesijų tradicijų, kurių bendri bruožai gali būti suprantami kaip stabilus kompleksas, galintis būti apibūdinamas kaip profesinės tradicijos modelis. Autorė daugiausia dėmesio skyrė ne visoms, o neoficialioms, neformalioms tradicijoms, kurios pasireiškia kasdieniame bendruomenės gyvenime (Щепанская 2010). Galima rasti ir daugiau užsienio mokslininkų tyrimų, skirtų įvairioms profesinėms grupėms, siekiant atskleisti jų santykį su vietine tradicija ir kultūra, bandant išvelgti vidines bendruomenių problemas bei aktualijas (Peltonen 2007; Pickard 2015; Stalker ir Burnett 2016; Skaggs 2019).

Ukmergės kultūros įstaigų darbo pradžia: įsteigimas tarpukariu ir sunkūs pokario metai

Ukmergėje kultūros įstaigos pradėtos steigti tarpukariu. 1922 m. Švietimo ministerijos įsakymu Ukmergėje buvo atidarytas Centralinio valstybės knygyno skyrius, kurį galima laikyti **Viešosios bibliotekos** pradžia¹. Tuometiniai bibliotekos fondai buvo negausūs, komplektuojami iš Centralinio knygyno dubletų, rastų „beglobių“ knygų ir gyventojų dovanų². Kiek didesnis dėmesys bibliotekoms imtas skirti nuo 1936 m., išėjus „Valstybinių viešųjų bibliotekų įstatymui“. Iki tol buvęs Centralinio valstybės knygyno Ukmergės skyrius 1936 m. buvo pervadintas Ukmergės viešąja biblioteka. Įstatymas numatė plėsti viešųjų bibliotekų tinklą, steigti jas kaimuose, geriau aprūpinti knygomis³. Ukmergės rajone taip pat buvo pradėtos steigti bibliotekos kaimuose, pirmosios jų – Siesikuose, Želvoje ir Taujėnuose, pradėjusios veikti nuo 1939 metų. Platesnės veiklos nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu jos nespėjo išvystyti.

Okupavus Lietuvą, bibliotekos turėjo prisitaikyti prie sovietinio režimo įsakymų ir ideologijos. Pavyzdžiui, užfiksuota, kad 1941 m., Gegužės 1-osios proga, apskričių bibliotekos pradėjo dalyvauti socialistiniame lenktyniavime, kurio tikslas buvo pritraukti kuo daugiau naujų skaitytojų⁴. Vokiečių ir sovietinės okupacijos metais buvo reikalaujama ne tik pašalinti iš bibliotekų visą „netinkamą“ literatūrą, bet keičiami ir neįtikę bibliotekininkai: 1940–1941 m. bibliotekoje dirbo 13 darbuotojų, iš kurių 11 buvo atleisti⁵.

Karo metais bibliotekos veikla buvo sustojusi, tačiau 1944–1945 m. pamazų atnaujino veiklą, pradėtas vykdyti ir metodinis darbas. 1946 m. balandžio 15–16 d. Ukmergėje buvo surengtas pirmasis seminaras bibliotekų ir klubų-skaityklų vedėjams. Tais pačiais metais sudaryta socialistinio lenktyniavimo sutartis tarp Ukmergės ir Kauno apskričių kultūros ir švietimo darbo skyrių. Nuo 1955 m. pradėti rengti bibliotekininkų kursai pačioje Ukmergės bibliotekoje⁶. Po truputį gerėjo įdirbis įvairiose bibliotekinio darbo srityse: už gerą darbą 1958 m. Ukmergės biblioteka buvo įvertinta Kultūros ministerijos padėka, bibliotekos darbuotojams įteikti garbės raštai⁷.

¹ Raštas Švietimo ministerijos Bendrųjų reikalų departamentui, 1923 m. balandžio 12 d., LCVA, f. 391, ap. 4, b. 1296, l. 183–184.

² Rokienė M. Bibliotekininkystė Ukmergėje 1851–1941 m. *Eskizai*, 2002, nr. 12, 65.

³ Valstybinių viešųjų bibliotekų įstatymas. *Vyriausybės žinios*, 1936, nr. 544, 2–3.

⁴ Rokienė M. Bibliotekininkystė Ukmergėje 1851–1941 m. *Eskizai*, 2002, nr. 12, 65.

⁵ Bibliotekų būklė vokiškosios okupacijos metais. *Bibliotekų darbas*, 1960, nr. 3, 39.

⁶ Rokienė M. Bibliotekininkystė Ukmergėje. *Ukmergės viešosios bibliotekos istorija*. Ukmergė, 2012, spausd.

⁷ Ten pat.

Ukmergės kraštotyros muziejaus kūrimasis prasidėjo 1933 m., kai Ukmergės gimnazijos mokytojai ir gimnazistai skautai sudarė skautų muziejaus organizacinį komitetą ir atidarė muziejų skautų būstinėje⁸. Vėliau, suaktyvėjus kraštotyros darbui, 1940 m. buvo sušauktas Rytų Lietuvos kraštotyros draugijos steigiamasis susirinkimas, kurio metu buvo patvirtinti šios draugijos veiklos įstatatai. Draugijos nariais tapo Ukmergės apskrities ir miesto savivaldybių vadovai, gimnazijos mokytojai, kurie ėmėsi muziejaus organizavimo darbų. Skautai draugijai perdavė savo rinkinius, kurie buvo saugomi naujųjų gimnazijos rūmų patalpose⁹. Per karą didžioji dalis muziejaus eksponatų dingo arba buvo sunaikinti. Dar vienas svarbus muziejaus veiklos etapas prasidėjo 1944 m., kai Ukmergėje trumpam įsikūrė menininkai Domicelė ir Petras Tarabildos – Ukmergės krašto muziejaus iniciatoriai ir įkūrėjai¹⁰. Tačiau dėl pokarinės suirutės, ideologizuoto sovietinės valdžios požiūrio į eksponatus iki 1946 m. muziejus neteko 80 proc. eksponatų, o muziejaus įkūrėjai Tarabildos buvo priversti išvykti. Tačiau nors ir labai nukentėjęs, muziejus išliko.

Nuo 1946 iki 1956 m. muziejaus vadovai nuolat keitėsi, trūko lėšų tiek muziejaus veiklai, tiek darbuotojų algoms, eksponatai buvo prastai inventarinami, muziejininkams trūko kompetencijos. Muziejuje ilgą laiką dirbo besikeičiantys, atsitiktiniai žmonės, per trumpą darbo laiką nespėdavę susipažinti su muziejininkyste¹¹. 1955 m. muziejaus darbo ataskaitoje rašoma, kad buvo organizuojamos ekspedicijos po rajoną, kurių metu muziejininkai intensyviai rinko eksponatus, bendradarbiavo su mokyklomis, į kraštotyrinę veiklą įtraukdami ir mokinius¹².

Padėtis muziejuje ėmė keistis nuo 1958 metų, kai, atėjus naujiems darbuotojams, buvo organizuojamas muziejaus dokumentacijos tvarkymas, eksponatų rinkimas, ekskursijos, paskaitos, rengiamos muziejaus veiklą populiariančios publikacijos. Muziejaus darbuotojai dalyvaudavo seminaruose: 1956 m. Respublikiniame muziejų darbuotojų seminare Vilniuje, 1961 m. Rokiškyje, o 1959-aisiais buvo išvykę į Muziejų darbuotojų tobulinimosi kursus Maskvoje¹³. Po truputį muziejuje atsirado daugiau darbuotojų – įsteigti mokslinio bendradarbio, vyr. fondų saugotojo etatai.

Ukmergės kultūros centras buvo įsteigtas 1945 m. (tuomet jis vadinosi Ukmergės apskrities kultūros namais) jau sovietinės valdžios, kai Ukmergėje

⁸ Skautų muziejus. *Skautų aidas*, 1933, nr. 4, 2.

⁹ Rudavičiūtė V. *Ukmergės rajono kultūrinio gyvenimo kronika: bibliotekos ir kraštotyros muziejus*. Ukmergė, 1983, spausd.

¹⁰ Petronytė J. *Ukmergės kraštotyros muziejaus istorijos ištakos*. Ukmergė, 2015, 3–6.

¹¹ Rudavičiūtė V. *Ukmergės rajono kultūrinio gyvenimo kronika: bibliotekos ir kraštotyros muziejus*. Ukmergė, 1983, spausd.

¹² 1955 m. mėnesinės, ketvirtinės ir metinės darbo ataskaitos. VAA, f. 108, ap. 1, b. 62, l. 6–7.

¹³ Ten pat.

buvo sudaryta Kultūros namų švietimo taryba, kuri turėjo rūpintis kultūriniu miesto gyvenimu, ugdyti meno saviveiklą. Tais pačiais metais meno saviveiklos kolektyvai jau dalyvavo Dainų ir sporto šventėje Vilniuje. Plėtėsi kultūros įstaigų tinklas ir kaimiškiosiose vietovėse. 1947 m. tokių įstaigų Ukmergės rajono kaimuose buvo 112, tačiau vėliau po truputį jų skaičius mažėjo ir 1950 m. rajone beliko tik 38¹⁴; 1961 m. mieste kultūros namuose dirbo 3 darbuotojai, o kaimuose – 21¹⁵. Pagrindinis uždavinys tuo metu buvo paversti sovietinę kultūrą dominuojančia, įvesti naujas, sovietinę ideologiją atitinkančias tradicijas. Visas to meto kultūrinis gyvenimas buvo griežtai kontroliuojamas valstybinių įstaigų, buvo nurodoma, kokius spektaklius ar filmus rodyti, kokias knygas leisti, kokius menininkus remti. 1968 m. vyko pirmasis respublikinis kultūros darbuotojų suvažiavimas, kuriame su tuometiniu Kultūros skyriaus vedėju dalyvavo ir Ukmergės kultūros darbuotojai¹⁶. 1975 m. iškilmingai atidaryti nauji Ukmergės kultūros rūmai, atidaryme dalyvavo daug kviestinių svečių, buvo parengta koncertinė programa, statybininkai įstaigos direktorei įteikė simbolinį raktą, o patys statybininkai buvo apdovanoti garbės raštais¹⁷.

Biblioteka ir muziejus, įsteigti dar tarpukariu, išgyveno itin sudėtingus laikus, darbuotojai turėjo rūpintis įstaigos išlikimu ir veiklos plėtra. Šiose įstaigose nuolat keitėsi vadovai, darbuotojai dažnai neturėjo kultūriniam darbui tinkamos kvalifikacijos ir žinių. Kultūros centras įsikūrė jau sovietinės valdžios metais, todėl išgyveno šiek tiek mažiau pokyčių, galėjo tolygiau vystyti savo veiklą. Bibliotekos ir Kultūros centro filialų pokariu labai greitai pradėjo steigtis ir kaimuose, darbuotojai turėjo užsiimti aktyvia kultūrine veikla. Šiuo laikotarpiu dar būtų sudėtinga kalbėti apie kažkokius darbuotojų ryšius, kolektyvų susibūrimus pirmiausia dėl to, kad nuolat keičiantis darbuotojams tai tiesiog nebuvo įmanoma. Kaip pirmuosius darbuotojų paskatinimus, pagyrimus galima būtų įvardyti sovietinės valdžios teikiamas padėkas už gerus darbinius pasiekimus dalyvaujant socialistinėse lenktynėse¹⁸, taip pat beprasidedančias išvykas įgyti darbinės patirties. Taip pat galima būtų išskirti ir tai, kad jau pirmaisiais pokario metais Ukmergės rajono spaudoje buvo publikuojama nemažai straipsnių, kuriuose už darbo rezultatus arba jų nebuvimą giriami arba kritikuojami kultūros darbuoto-

¹⁴ Ukmergės rajono Liaudies deputatų tarybos vykdomojo komiteto Kultūros skyrius, Ukmergės kultūros rūmai, istorinė pažyma. VRVA, f. 141, ap. –, b. fondo byla, l. 6, 7, 8.

¹⁵ Kultūros skyriaus ataskaitos apie įstaigas ir kadrus už 1961 metus. VAA, f. 168, ap. 1, b. 103, l. 3.

¹⁶ Ukmergės rajono Liaudies deputatų tarybos vykdomojo komiteto Kultūros skyrius, Ukmergės kultūros rūmai, istorinė pažyma. VRVA, f. 141, ap. –, b. fondo byla, l. 6, 7, 8.

¹⁷ Ukmergės kultūros rūmų atidarymo dalyvių sąrašas ir ceremonialo aprašymas. VAA, f. 141, ap. 1, b. 28, l. 2–3.

¹⁸ Bibliotekinių apdovanojimas. *Bibliotekų darbas*, 1957, nr. 3, 39–40.

jai¹⁹. Toks visuomenės dėmesys šiai darbuotojų grupei formavo ir pačių darbuotojų, ir kultūros įstaigų įvaizdį.

Bendri kultūros darbuotojų seminarai ir apdovanojimai sovietiniais metais

Po 1944 m., siekiant ideologinių tikslų, kultūrinis Lietuvos gyvenimas imtas griežtai reguliuoti ir reglamentuoti. Tam buvo sukurtos kultūrinę veiklą organizuojančios ir vykdančios institucijos bei organizacijos (Petrošienė 2014). Kultūros darbuotojai sovietmečiu buvo vieni iš primestos ideologijos nešėjų, jų tiesioginio darbo užduotys buvo glaudžiai susijusios su partijos politika. Tuometiniams kultūros ir švietimo darbuotojams buvo rengiama metodinė medžiaga, susijusi su svarbiausiomis visuomenės mokymo, ugdymo ir kultūrinimo temomis. Bent keletą kartų per metus kultūros darbuotojams buvo organizuojami seminarai, kurių metu darbuotojai gilindavo profesines žinias, dalydavosi patirtimi, gaudavo nurodymus, kaip organizuoti renginius ir kokias jų temas rinktis. Tokių seminarų metu po darbinių reikalų apsvaistymo būdavo organizuojamos pramogos ir renginiai patiems kultūros darbuotojams. Dar 1968 m. parengta Kultūros-švietimo įstaigų darbuotojų seminaro-stovyklos metodinė medžiaga nurodo, kad „rajonų kultūros skyriaus vedėjas ir komjaunimo komiteto sekretorius kartu su rajoninės bibliotekos vedėju bei rajoninių kultūros namų direktoriumi parenka seminaro-stovyklos vietą arčiau ežero ar upės. Kultūrinio laisvalaikio metu reikia organizuoti žaidimus, vakarones, įvairias varžybas. Viskas priklauso nuo seminaro-stovyklos vadovų, dalyvių sumanumo ir išradingumo“²⁰. Kiekvienas seminaro dalyvis buvo įtrauktas į kokią nors meno saviveiklą ar dalyvavimą sporto varžybose.

Parengtoje metodinėje medžiagoje pateikiama informacija, kaip reikėtų organizuoti ir pačių kolektyvų veiklą, pavyzdžiui, kaip priimti į darbą vadinauosius jaunuosius specialistus ir išslydėti į pensiją jau paliekančius darbovietę. Atėjusiems jauniems, neseniai kultūros darbuotojo specialybę įgijusiems, darbuotojams buvo siekiama sudaryti kuo geresnes sąlygas, kad jie galėtų lengviau adaptuotis naujoje darbo vietoje. Nurodymuose pateikiami tokie siūlymai: reikia stiprinti rajonuose ir miestuose įsikūrusių jaunųjų specialistų tarybų veiklą, jaunuosius specialistus su rajono kultūros darbuotojais supažindinti ne tik oficialioje aplinkoje, bet ir neoficialiomis aplinkybėmis, kur kolektyvas galėtų susidraugauti. Pabrėžiamas ir naujojo darbuotojo bei jo tiesioginio viršininko – kultūros

¹⁹ Rimkus R. Klubas-skaitykla aiškina vyriausybės nutarimus. *Tarybinis kelias*, 1948, nr. 16, 2.

²⁰ *Kultūros-švietimo įstaigų darbuotojų ir pirminių komjaunimo organizacijų sekretorių seminaro-stovyklos pavyzdinis planas ir metodinė medžiaga 1968 m. III ketvirčiui*. Vilnius: Respublikinis kultūros-švietimo darbo mokslinis-metodinis kabinetas. Vilnius, 1968, 4–5.

skyriaus vedėjo bei kultūros įstaigos vadovo – gerų santykių palaikymas. Taip pat nebuvo pamiršti ir ilgamečiai darbuotojai, išeinantys į pensiją, – juos išlydėti rekomenduojama su gražiais palinkėjimais ir koncertine programa²¹.

Apie tikrai tuo metu, XX a. 6–8-uoju dešimtmečiais, kultūros įstaigų darbuotojus suburiančius profesinius seminarus pasakojo ir tuo laikotarpiu dirbę Ukmergės kultūros įstaigų darbuotojai: „*Pas mus būdavo bendri seminarai. Anksčiau būdavo seminaras trijų dienų. Pirmą dieną būdavo bendra – kultūros namai, bibliotekos ir muziejus. Tai buvo bendros paskaitos, o paskui dvi dienos jau būdavo bibliotekininkų atskirai, kultūros – atskirai, muziejus tai ne, jie ten darbuotojų neturėjo, nebuvo jokių*“ (moteris, g. 1942)²². Tokiuose seminaruose dalyvaudavo ir rajono Kultūros skyriaus vedėjas, kuris rūpindavosi profesiniais, ūkiniais bei kitais kultūros darbuotojų klausimais. Seminarai dažnai vykdavo gamtoje, pasirinkus kokią nors gražią rajono vietą, kultūros darbuotojai įsikurdavo su palapinėmis, kartu spręsdavo darbinius klausimus, o vakarais vykdavo koncertai, žaidimai, įvairios varžybos.

Ukmergės kultūros skyrius organizuodavo ir kultūros darbuotojų apdovanojimus. Būdavo paminimi darbo stažo jubiliejai, sveikinami neseniai pradėję dirbti nauji darbuotojai. Išdirbusiems kultūros įstaigoje dvidešimt metų, buvo įteikiami kultūrinio darbo veterano medaliai, o neseniai pradėjusiems dirbti jauniems specialistams įteikdavo suvenyrus – medinius viščiukus ant ilgų kojų. Vėliau, bibliotekoje ir kultūros centre padaugėjus darbuotojų, šios bendruomenės tapo savarankiškesnės ir renginius bei šventes pradėjo minėti atskirai. Sovietiniais metais itin gajį buvo komunistinė „darbo ideologija“, kuri darbą buvo iškėlusį kaip vieną iš pagrindinių vertybių, palaikoma ideologija iškėlė darbo pirmūną vaidmenį kaip pavyzdį (Ivanauskas 2006), todėl ir apdovanojimai darbuotojams buvo įsigalėjusi praktika.

Kalendorinės ir asmeninės šventės sovietmečiu

Sovietmečiu Lietuvoje buvo stengiamasi įvesti arba, kitaip sakant, „išrasti“ naujas tradicijas, kurios turėjo pakeisti senąsias, religinį pagrindą įkūnijusias tradicijas (Paukštytė-Šaknienė 2016). Kultūros darbuotojai kalendorinių švenčių, tokių kaip Kalėdos ar Velykos, praktiškai neminėdavo, kadangi jų nebuvo galima viešai švęsti, o šventimui ir ruošai namuose kliudė taikyti kontrolės mechanizmai: „*Aš vis atsimenu ir atsimenu, kai aš dirbau rūbinėj, ir buvo seminaras Kūčių dienų – padarė tą seminarą visą dieną, suprantat, ir visi žmonės ten susirinko nuo dešimt iki net nežinau kelių, kad visą dieną, ir moterys sako, va, ir Kūčios, ir viską,*

²¹ Kultūros-švietimo įstaigų darbuotojų seminaro pavyzdinis planas ir metodinės rekomendacijos 1983 metų IV ketvirčiui. Vilnius: Lietuvos TSR kultūros ministerija, 1983, 9–11.

²² Siekiant perteikti respondentų mintis, straipsnyje pateikiamos jų citatos yra netaisytos.

bet nieko negalim pasidaryt, todėl kad sėdim čia... Visi šventėm tas Kalėdas, tas Velykas, bet čia buvo asmeninis reikalas, ir kiekvienas darė, kaip kam išeina, bet ne viešumoj. Ir, pavyzdžiui, kultūros darbuotojas labai turėjo teisę vaikščioti į bažnyčią. Buvo pasakyta, kad ne“ (moteris, g. 1935). Sovietiniais metais gyvenęs ir dirbęs žmogus „turėjo nuolat suvokti savo veiksmų, minčių ir žodžių atitikimą sovietinei tvarkai, nepriklausomai nuo to, ar jis šią tvarką būtų norėjęs apeiti ar likti jai ištikimas. Šia prasme jis buvo cenzorius. Jis turėjo gebėti išaiškinti savo veiksmus ir mintis pagal oficialiąją „liniją“ (Putinaitė 2007). Kultūros darbuotojai darbe elgėsi pagal nustatytus standartus, o vėliau savo šeimose darė kaip išmanydami.

Itin sovietmečiu buvo išpopuliarintas Naujųjų metų šventimas, kai švęsti rinkdavosi ne tik kolegos, bet ir šeimos nariai. Naujųjų metų šventimas buvo skatinamas masinėmis informacijos priemonėmis, rodomi filmai, leidžiami naujametiniai atvirukai (Šaknys 2014), spaudoje daug dėmesio buvo skiriama ir vaikų naujametinei šventei, kurios metu Senelis Šaltis dalindavo dovanėles, buvo organizuojamos vaikų eglutės (Senvaitytė 2013). Tai matyti ir iš pateiktųjų pasakojimų: *„Buvo mūsų tradicija, aišku, ne visi, čia liečia viešosios (centrinės) bibliotekos, pavyzdžiui, Naujų metų sutikimas – dovyliktą valandą eiti prie eglutės. Iš pradžių čia eidavom, žiūrint kaip gyvenom. Sueinam, kurie yra aplink, – susitinkam. Susitinkam, ir tada prasideda kelionė per miestą sveikint darbuotojus su Naujais metais. Ir aš atsimenu, kaip buvo pas Vaišučius – prikėlėm iš lovos [juokiasi]. Buvo ir taip, kad, pavyzdžiui, grįžtam ir dar visus prikeldavom. Mes ten neužsibūdavom, mes ten negėrėm, nu, tai pavaišindavo kas pyragu, kas obuoliais, ir mes susikraunam ir keliaujam. <...> Buvo tokia jau mūsų tradicija tą naktį. Jauni buvom ir vyrus pasiimdavom, neidavom vienos“ (moteris, g. 1942).*

Buvo populiariu minėti ir kitą šventę – Tarptautinę moters dieną (Kovo 8-ąją). Bibliotekininkės ir kultūros centro darbuotojos tą dieną kurdavo įvairius eilėraštukus, vakarais organizuodavo šokių, moteris pasveikindavo ir kolegos vyrai, ir kultūros skyriaus vedėjas, kuris įteikdavo gėlių, atvirukų, padėkos raštų, visi kartu pasivaišindavo.

Minėdavo kultūros darbuotojai ir kitas šventes bei įvykius. Bibliotekininkai turėjo tradiciją sveikinti kolegas, susilaukusias vaikų, o vėliau – ir anūkų. Jeigu tai pirmas anūkas – dovanodavo prijuostę su viena kišene, antro anūko gimimo proga buvo įteikiama prijuostė su dviem kišenėmis. Muziejininkai kartu kolektyve paminėdavo įvairias šventes: *„Mes labai vieningi buvom. Kaip maža šeima tokia ir tos šeimyninės, mūsų asmeninės šventės praeidavo muziejuje. Tada mūsų niekas labai nevaržė, susėdavom, vaišindavomės, juokaudavom, kaip mes ten sugebėjom“ (moteris, g. 1950). Minimos buvo ir darbinio ciklo progos – dažnai susirinkę pas kažkurį darbuotoją namuose išlydėdavo ilgamečius kolegas. Buvo minimi ir įstaigų jubiliejai, kurie buvo skirti ir visuomenei, ir patiems darbuotojams. At-*

vykdavo svečių iš kitų kultūros įstaigų, dalyvaudavo esami ir buvę darbuotojai, darbuotojams būdavo įteikiami apdovanojimai, dalyvaudavo atstovai iš Kultūros ministerijos, kitų valdžios įstaigų.

Bibliotekininkės pasižymėjo ir kūrybiškumu – ne viena jų kūrė eiles apie darbą ir savo koleges. Pavyzdžiui, 1983 m. soc. lenktynėse užėmus 18 vietą ir sulaukus pastabų iš Kultūros skyriaus, buvo sukurtas toks humoristinis eilėraštukas:

*„Vaikštom nosis nukabinę
 Siuntė Vilnius blogą žinią
 Bibliotekoms paskirta
 Aštuoniolika vieta*

*Niekas mūsų nesigaili
 Vykdomasis diria kailį
 Barstom galvas pelenais
 Braukiam ašaras delnais“ (moteris, g. 1941)*

Iš tokių eilių galima matyti, kad bibliotekininkės nevengė ir pašmaikštauti bei pašiepti valdžios reikalavimus. Tokius bendruomenės narių kuriamus eilėraščius galima priskirti kai kurių autorių aprašytiems tam tikra prasme bejėgių grupių tyliems kasdienio pasipriešinimo ženklams. Įvairios sąlyginai egzistuojančiai tvarkai pavaldžios grupės, viešumoje besielgiančios taip, kaip yra reikalaujama, „užkulisiuose“ atskleidžia savo tikrąją nuomonę (Baločkaitė 2016, pagal J. Scott).

Šventės, progos ir paminėjimai kultūros įstaigose šiandien

Palyginus su sovietiniais metais, šiandien bendrų kultūros darbuotojų susibūrimų yra mažiau. Kadangi kalendorinių švenčių metu kultūros darbuotojai dažnai organizuoja šventes visuomenei, patys jas mini rečiau. Vienintelis kalėdinis ir naujametinis laikotarpis yra minimas visų kultūros darbuotojų, kai jie susirenka kartu, pasikeičia simbolinėmis dovanomis, palinki vieni kitiems gerų ateinančių metų. Kad itin švenčiamos asmeninės šventės, šiandien dirbantys pateikėjai taip pat neišskyrė. Pagrindinė paminima asmeninė šventė – darbuotojų jubiliejai. Tuomet sveikina visas kolektyvas, nuperkama gėlių, pasivaišinama.

Iš kitų švenčių galima išskirti bibliotekininkų minimą Knygnešio dieną (kovo 16 d.), kurios metu organizuojama Gertrūdos mugė, į kurią bibliotekos darbuotojai atsineša savo gaminto maisto, rankdarbių, meno dirbinių ir kitų pačių gamintų dalykų. Dar viena panaši tradicija – Žolinės puokščių paroda, kurioje bibliotekininkai rugpjūčio 15 dieną sunėša iš savo darželių, laukų surinktas ir pagamintas gėlių puokštes, kurios vėliau nunešamos į bažnyčią. Muziejuje orga-

nizuojami padėkos vakarai rėmėjams, emeritams ar kitiems svarbiems asmenims. Visos įstaigos paprasčiau ar iškilmingiau pamini ir įstaigos jubiliejus, kurių metu stengiasi padėkoti visiems draugams ir bičiuliams, kviečiasi svečių iš kitų to paties sektoriaus institucijų, leidžia leidinius, susijusius su įstaigų istorija, sukaup-tais eksponatais. Visų įstaigų kolektyvai taip pat kartu vyksta į įvairius renginius, parodas, teatrą, koncertus, knygų muges, organizuojasi su profesine ir kultūrine veikla susijusias ekskursijas.

Šiandien kaimuose ir miesteliuose dirbantys pateikėjai pabrėžė ir kultūros darbuotojo ryšio palaikymo su vietovės bendruomene, kitų įstaigų darbuotojais, seniūnija svarbą. Dirbantys kaime kultūros darbuotojai savo įstaigose neturi didelių kolektyvų, dažnai dirba vieni, tačiau palaiko glaudžius ryšius su vietiniais: „...čia biblioteka, kultūros darbuotojai, mokykla, parapija, klebonas, jeigu sutari, tai, man atrodo, irgi pagalba kultūrai, bendruomenės aktyvas, nes mes tai taip bendrau-jam“ (moteris, g. 1962). Šie žmonės yra tarsi tarp dviejų kolektyvų: savo darbo-vietės, institucijos, kurios centras yra mieste, ir kaimo ar miestelio, kuriame jie fiziškai praleidžia daugiausia laiko: „Mes [miestely] jau čia kaip šeima, nes žinai, kas vyksta pas kiekvieną. Ateina, pasipasakoja, jau ir asmeniniai dalykai ten eina, viskas. Va, pavyzdžiui, Kultūros centre tai ten mes kaip ir kolegės, susibėgę vieną kartą į mėnesį apsitarti renginius, galbūt pasidalinti patirtim, matom vienos kitų ataskaitas, matom, kaip kas dirba, nu va šitą tai matom, bet šiaip tai mes... <...> Tai tas bendravimas yra, bet ne toks artimas kaip miestely... Miestely taigi čia visi juk pažįstami, visi savi...“ (moteris, g. 1962). Iš šio pateiktos pasakojimo galima matyti skirtumus – su kultūros centro kolektyvu daugiausia sieja profesiniai, darbiniai ryšiai, o vietovės, kurioje dirbama, žmonės yra artimesni asmeniškai. Nemažai autorių, tyrusių bendruomenės, pabrėžia vietos svarbą kaip išskirtinį bendruomenės bruožą, nurodydami gyvenamąją vietą (Baršauskienė, Leliūgienė 2001; Sutton 1999). Vietos bendruomenė apibrėžiama kaip grupė žmonių, gyvenančių tam tikroje teritorijoje ir susijusių bendrais interesais bei tam tikru vi-diniu jausmu, kad jie priklauso tai pačiai žmonių grupei (Leliūgienė, Sadauskas 2011). Kaime kultūros darbuotojas yra vietos bendruomenės narys.

Darbinio ciklo šventės, tokios kaip naujo darbuotojo atėjimas, išėjimas į pen-siją, perėjimas į kitą skyrių, paminimos tik simboliškai. Galbūt labiausiai patei-kėtų paminėtas ilgamečio darbuotojo išleidimas į pensiją: „Turbūt taip išleidom vieną vienintelę bibliotekininkę, kuri labai jau ilgai čia buvo dirbusi, tai pakvietėm ir mokyklą, ir bendruomenę, visus tuos, su kuriais jinai bendravo, ir padarėm tokį atsisveikinimo vakarą“ (moteris, g. 1971). Bet šiuo atveju dėmesys parodomas tik ilgamečiams darbuotojams, palikusiems indėlį ir įstaigos, ir vietovės kultūrinia-me gyvenime.

Kultūros dienos minėjimas nepriklausomybės metais

Dar nuo sovietinių metų Lietuvoje buvo paplitęs modernių švenčių modelis – susirinkimas, apdovanojimai, eisenos ar demonstracija, kapų lankymas, koncertas ar kitas pramoginis renginys (Šidiškienė 2016). Panašiai Ukmergėje balandžio 15-ąją švenčiama Kultūros diena. Šventė pradėta minėti nuo 2007 m., ir kiekvienais metais šią dieną švenčia ne tik kultūros įstaigų darbuotojai, bet ir literatai, menininkai, kultūrai neabejingi miestiečiai, savivaldybės, nevyriausybinės organizacijos atstovai. Nors Kultūros diena pati savaime nepažymi jokios profesijos, tą dieną kaip savo profesinę šventę paminėjo visi apklausti šiandien dirbantys Ukmergės kultūros darbuotojai. Pažymėtina ir tai, kad paprašyti įvardyti, kokią profesinę šventę jie švenčia, beveik visi pateikėjai sakė minintys „Kultūros darbuotojų dieną“, nors oficialiai ši diena kalendoriuje vadinama „Kultūros diena“. Šią dieną kultūros darbuotojai tapatina būtent su jiemis, kaip konkrečios profesijos atstovams, skirta diena.

Minint Kultūros dieną būna organizuojamos teatralizuotos eitynės, kurių metu iškeliamas vienas reikšmingiausių Kultūros dienos akcentų – taikios visuomenės simbolis – Taikos vėliava. Žygiuodami miestu, kultūros dalyviai muzikuoja įvairiais instrumentais, renginio vedėjai dažniausiai būna pasipuošę įvairiais istoriniais pasaulio, Lietuvos ar Ukmergės krašto herojais. Pavyzdžiui, 2012 m. teatralizuoto renginio metu Ukmergės apylinkės teismo salėje buvo imituojamas nusikaltėlių – geriausių kultūros darbuotojų – suėmimo ir nubaudimo procesas. Tada renginyje dalyvavo ne tik kultūros žmonės, bet buvo įtraukti ir policijos pareigūnai. 2014 m. buvo minima ne tik Kultūros diena, bet ir tais metais paskelbti Teatrų metai. Daugelis dalyvių tada buvo persirengę įvairiais personažais, pasipuošę margaspalviais rūbais: minioje buvo galima išvysti ir senovinių lietuviškų drabužių motyvų, ir tarpukario elegantiškų ponių aprangos detalių, ir uniformuotų partizanų atributikos. Eisenos dalyviai nešė plakatus su užrašais, raginančiais vienyti Lietuvos kultūrininkus, nepramiegoti kultūros, meną dovanoti liaudžiai ir panašiai.

Kultūros dienos metu yra renkami geriausi kultūros darbuotojai. Nuo 2007-ųjų buvo renkami trys geriausi kultūros darbuotojai ir skiriama sėkmingiausio kūrybinio projekto nominacija. Geriausio metų kultūros darbuotojo vardas suteikiamas už nuopelnus praktinėje veikloje, pasiekimus, reikšmingiausius darbus kultūros srityje, visuomenės kultūros ir bendražmogiškų bei pilietinių vertybių ugdymą. Geriausiems kultūros darbuotojams įteikiamos piniginės premijos ir menininkų sukurti darbai. 2013 m. šiek tiek keitėsi nominacijų akcentai – vietoje premijomis apdovanojamų trijų kultūros darbuotojų liko vienas ir įvesta „Metų kultūros mecenato“ nominacija, o 2019 m. atsirado dar viena –

„Kultūros ambasadoriaus“ – nominacija. Bibliotekoje nuo 1999 m. buvo renkamas ir „Geriausias metų bibliotekininkas“, kurio vardas suteikiamas už gerus profesinio darbo rezultatus ir aktyvų dalyvavimą bendruomenės veikloje. Tačiau atsiradus bendriems miesto mastu organizuojamiems apdovanojimams, ši tradicija išnyko: *„Tai dabar yra šitas apdovanojimas „Geriausias kultūros darbuotojas“. O kaip įvertinti – geriausias bibliotekininkas, kultūros namų darbuotojas, muziejininkas – ir iš jų trijų renka geriausią. Juk darbo specifika visiškai skirtinga. Tai turėtų ir būti... Kažkada taip ir buvo, kad per Kultūros darbuotojų dieną apdovano-davo geriausią bibliotekininką, geriausią muziejininką, geriausią kultūros darbuotoją, dabar to nebėra“* (moteris, g. 1962).

Po kultūros darbuotojų apdovanojimų visada organizuojama šventė, kultūrinis renginys ar ekskursija. Būna atidaromos menininkų parodos, organizuojami krašto žmonių ar kolektyvų meniniai pasirodymai, rodomi filmai, vykstama į ekskursijas po žymias Ukmergės miesto ar rajono vietas.

Išvados

Tarpukario ir pirmaisiais sovietiniais metais įsteigtos Ukmergės kultūros įstaigos dar tik kūrė knygų fondus, rinko eksponatus, fiksavo vietos gyventojų pasakojimus, organizavo renginius ir šventes. Sunkiais pokario metais kūrėsi ir pirmieji šių įstaigų kolektyvai, kurie buvo itin negausūs, darbuotojai ir vadovai dažnai keitėsi, neturėjo pakankamai žinių ir išsilavinimo bei pašaukimo. Vėliau pradėjo rasti pirmieji kultūros darbuotojų profesiniai įvertinimai, atsivėrė galimybės įgyti praktikos svetur.

Sovietiniais metais kultūros darbuotojai gaudavo pakankamai dėmesio – jiems buvo organizuojami profesiniai seminarai ir pramoginės veiklos, nuolat buvo įvertinami padėkomis bei garbės raštais. Tuo laikotarpiu visų Ukmergės kultūros įstaigų – bibliotekos, kultūros centro ir muziejaus – darbuotojai vieni su kitais palaikė glaudžius ryšius, kartu dalyvaudavo profesinėse veiklose ir švėsdavo šventes. Vis dėlto iš pateiktųjų pasakojimų galima justi sovietmečio valdžios primestų reikalavimų našta, vienus slėgusią mažiau, kitus – daugiau. Nors kultūros darbuotojai, viena vertus, buvo įvertinami, kita vertus, jautėsi suvaržyti – negalėjo minėti religinių švenčių, o ir patys turėjo būti sovietinės ideologijos nešėjais visuomenėje. Pagrindinės visus miesto kultūros darbuotojus būrusios šventės – Naujieji metai, Tarptautinė moters diena ir darbinio ciklo įvykiai.

Nepriklausomybės metais liko gerokai mažiau bendrų trijų įstaigų kultūros darbuotojų susiejimų, visi kartu renkasi tik per Kultūros dieną, kurią pateikėjai pristato kaip savo profesinę šventę. Šiandien skirtingų kultūros įstaigų darbuotojai asmenines bei kalendorines šventes mini simboliškai ir daugiausia tik savo

įstaigos kolektyve. Sovietmečiu minėtos darbinio ciklo šventės šiandien praktiškai nunykusios. Anksčiau kultūros darbuotojai į savo kolektyvo šventes dažniau įtraukdavo ir savo šeimos narius, o šiandien įvairūs įvykiai minimi arba kolektyve, arba šeimoje. Dalis kultūros darbuotojų vidinių tradicijų – tokių kaip geriausių darbuotojų apdovanojimai – tęsiasi nuo XX a. 6-ojo dešimtmečio iki šių dienų.

Ukmergės kultūros darbuotojų bendruomenė yra susaistyta tam tikrais socialiniais ir kultūriniais saitais – daugelis kultūros darbuotojų pažįsta vieni kitus, palaiko ryšius su buvusiais kolegomis, pasakoja ne tik apie savo bendradarbius, bet ir apie Ukmergės kraštą, jo kultūros vertybes. Dauguma pateikėjų, pasakodami apie kolektyvo tradicijas, daugiau ar mažiau kalba ir apie savo darbą, apie renginius, organizuojamus visuomenei. Kultūros įstaigose kaupiami kraštotyros darbai, užfiksuotos įstaigų istorijos, nuotraukos, archyviniai dokumentai didele dalimi leidžia pamatyti ne tik kultūros organizacijų indėlį į krašto kultūrą, bet ir įvertinti ilgą laiką ten dirbusių žmonių pasiekimus.

Literatūra

- Astikienė 2018 – Sigita Astikienė. Bibliotekininkų gyvenimo pasakojimuose atsiskleidę skaitymo tradicijos pokyčiai. *Lituanistica*, t. 64, nr. 4 (114), 229–305.
- Astikienė 2018 – Sigita Astikienė. „Čia ne darbas, o svajonė...“: bibliotekininkų gyvenimo pasakojimų ypatumai. *Res Humanitariae* 23, 183–199.
- Baločkaitė 2016 – Rasa Baločkaitė. Sovietinio laikotarpio kasdienybės – išgyvenimo strategijos ideologijų sankirtose. *Sociologija. Mintis ir veiksmas* 1 (38), 8–22.
- Bibliotekų darbuotojų ir kitų suinteresuotų grupių atstovų tyrimas 2016. Vilnius. Prieiga internetu: http://3er dve.lt/media/public/Tyrimai_2016/bp2_kokyb_bibliotekininkai_vadovai_partneriai_savivaldybiu_atstovai_suitersuota_tg.pdf [žiūrėta 2020 05 15].
- Čepaitienė 2014 – Auksuolė Čepaitienė. Įvadas: muziejus, žinios ir etnografija. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 14 (23), 11–33.
- Ivanauskas 2006 – Vilius Ivanauskas. Sovietinių biurokratų darbo etika, neformalios rutinos ir planavimo sistemos trūkumai (Lietuvos atvejis). *Filosofija. Sociologija* 4, 1–12.
- Jurėnienė, Stonytė 2016 – Virginija Jurėnienė, Aušra Stonytė. Kultūros centrų organizuojamų meninių veiklų poveikis bendruomenėms. *Lituanistica* 3, 4–21.
- Jurėnienė, Urbonienė 2018 – Virginija Jurėnienė, Aistė Urbonienė. Kultūros centrai: bendradarbiavimas, bendruomenių mobilizavimas ir edukacinės praktikos. Vilnius.
- Leliūgienė, Sadauskas 2011 – Irena Leliūgienė, Justinas Sadauskas. Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija. *Socialinių mokslų studijos* 3 (4), 1281–1279.
- Manžuch 2010 – Zinaida Manžuch. Profesinė komunikacija teminiame bibliotekininkystės tinklaraštyje: atvejo analizė. *Informacijos mokslai* 54, 115–138.
- Paerregaard 2002 – Karsten Paerregaard. The Resonance of Fieldwork. Ethnographers, Informants and the Creation of Anthropological Knowledge. *Social Anthropology* 10 (3), 319–334.
- Paukštytė-Šaknienė 2016 – Rasa Paukštytė-Šaknienė. Šeima ir kalendorinės šventės sovietinėje Lietuvoje. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 16 (25), 9–34.
- Paužuolienė 2016 – Jurgita Paužuolienė. Socialiai atsakingų įmonių organizacinės kultūros vertinimo metodikos sudarymas. *Regional Formation and Development Studies* 18 (1), 110–122.

- Peltonen 2007 – Tuomo Peltonen. In the Middle of Managers: Occupational Communities, Global Ethnography and the Multinationals. *Ethnography* 8 (3), 346–360.
- Petrošienė 2014 – Lina Petrošienė. Užgavėnės, arba Žiemos palydų šventė sovietmečiu. *Istorija* 93 (1), 48–68.
- Pickard 2015 – Angela Pickard. *Ballet body narratives: pain, pleasure and perfection in embodied identity*. Oxford.
- Putinaitė 2007 – Nerija Putinaitė. *Nenutrūkusi styga. Prisitaikymas ir pasipriešinimas Sovietų Lietuvoje*. Vilnius.
- Senvaitytė 2013 – Dalia Senvaitytė. Kalendorinių švenčių diskursas sovietinėje Lietuvos periodikoje. I dalis: 1945–1964 metai. *Lituanistika* 2 (92), 101–121.
- Senvaitytė 2014 – Dalia Senvaitytė. Lietuviškų tradicinių metinių švenčių klausimu. *Lithuanian Journal of Anthropology* 1, 77–88.
- Skaggs 2019 – Rachel Skaggs. Socializing Rejection and Failure in Artistic Occupational Communities. *Work and Occupations* 46 (2), 149–175.
- Stalker, Burnett 2016 – Lynda Harling Stalker, Kathryn A. Burnett. Goodwork? Scottish cultural workers' narratives about working and living on islands. *Island Studies Journal* 11 (1), 193–208.
- Sutton 1999 – Carole Sutton. *Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija*. Vilnius.
- Šaknys 2014 – Žilvytis Šaknys. Šventė Vilniuje: Naujieji metai lietuvių, lenkų ir rusų šeimose. *Lituanistica*, t. 60, nr. 2 (96), 105–117.
- Šidiškienė 2017 – Irma Šidiškienė. Neformalių kaimo ir miesto darbo bendrijų sąsajos socialinių santykių požiūriu. *Logos* 92, 84–91.
- Šidiškienė 2014 – Irma Šidiškienė. Profesinės šventės tyrimų ir medijų lauke. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 38, 225–237.
- Šidiškienė 2016 – Irma Šidiškienė. Profesinio tapatumo stiprinimo praktika: vilniečių profesinė diena. *Lituanistica*, t. 62, nr. 2 (104), 145–156.
- Šidiškienė 2014 – Irma Šidiškienė. Sąvokų topografavimas bendradarbių laisvalaikio tyrime. *Lituanistika*, t. 60, nr. 3 (97), 212–221.
- Šidiškienė 2019 – Irma Šidiškienė. Šventės ir bendradarbių kultūra Vilniuje bei jo apylinkėse. *Res Humanitariae* 25, 77–94.
- Šidiškienė 2018 – Irma Šidiškienė. Šventės, progos miesto bendradarbių kultūroje. Vilniaus ir Sofijos atvejai. *Lituanistica*, t. 54, nr. 2 (112), 134–149.
- Šimanskienė, Sandu 2013 – Ligita Šimanskienė, Laima Sandu. Organizacinės kultūros vertinimo metodai. *Regional Formation and Development Studies* 2 (10), 201–210.
- Vyšniauskas 2016 – Vidmantas Vyšniauskas. Kultūriškumas sovietmečio Lietuvoje: kultūros namai ir Bažnyčia. Gižų atvejais. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 16 (25), 127–153.
- Щепанская 2010 – Татьяна Борисовна Щепанская. *Сравнительная этнография профессий: повседневные практики и культурные коды (Россия, конец XX – начало XXI в.)*. Санкт Петербург.

Šaltiniai

- 1955 m. mėnesinės, ketvirtinės ir metinės darbo ataskaitos. VAA, f. 108, ap. 1, b. 62, l. 6–7.
- Bibliotekinių apdovanojimas. *Bibliotekų darbas*, 1957, nr. 3, 39–40.
- Bibliotekų būklė vokiškosios okupacijos metais. *Bibliotekų darbas*, 1960, nr. 3, 39.
- Kultūros skyriaus ataskaitos apie įstaigas ir kadrus už 1961 metus. VAA, f. 168, ap. 1, b. 103, l. 3.
- Kultūros-švietimo įstaigų darbuotojų ir pirminių komjaunimo organizacijų sekretorių seminaro-stovyklos pavyzdinis planas ir metodinė medžiaga 1968 m. III ketvirčiui*. Vilnius: Respublikinis kultūros-švietimo darbo mokslinis-metodinis kabinetas. Vilnius, 1968, 4–5.

- Kultūros-švietimo įstaigų darbuotojų seminaro pavyzdinis planas ir metodinės rekomendacijos 1983 metų IV ketvirčiui*. Vilnius: Lietuvos TSR kultūros ministerija, 1983, 9–11.
- Petronytė J. *Ukmergės kraštotyros muziejaus istorijos ištakos*. Ukmergė, 2015, 3–6.
- Raštas Švietimo ministerijos Bendrųjų reikalų departamentui, 1923 m. balandžio 12 d. LCVA, f. 391, ap. 4, b. 1296, l. 183–184.
- Rimkus R. Klubas-skaitykla aiškina vyriausybės nutarimus. *Tarybinis kelias*, 1948, nr. 16, 2.
- Rokienė M. Bibliotekininkystė Ukmergėje 1851–1941 m. *Eskizai*, 2002, nr. 12, 65.
- Rokienė M. Bibliotekininkystė Ukmergėje. *Ukmergės viešosios bibliotekos istorija*. Ukmergė, 2012, spausd.
- Rudavičiūtė V. *Ukmergės rajono kultūrinio gyvenimo kronika: bibliotekos ir kraštotyros muziejus*. Ukmergė, 1983, spausd.
- Skautų muziejus. *Skautų aidas*, 1933, nr. 4, 2.
- Ukmergės rajono Liaudies deputatų tarybos vykdomojo komiteto Kultūros skyrius, Ukmergės kultūros rūmai, istorinė pažyma. VRVA, f. 141, ap. –, b. fondo byla, l. 6, 7, 8.
- Ukmergės kultūros rūmų atidarymo dalyvių sąrašas ir ceremonialo aprašymas. VAA, f. 141, ap. 1, b. 28, l. 2–3.
- Valstybinių viešųjų bibliotekų įstatymas. *Vyriausybės žinios*, 1936, nr. 544, 2–3.

Sigita Astikienė

ACTIVITIES OF CULTURAL WORKERS IN THE UKMERGĖ REGION: EVENTS AND CELEBRATIONS

Summary

The paper analyses how cultural workers (librarians, museum and cultural centre employees) interact with each other, establish social and cultural relationships, uphold traditions, and celebrate within their collectives. The aim of the research is to determine what traditions have been common in the cultural worker communities of Ukmergė since the first half of the 20th century to the present day. The goals of the research are as follows: to present features of the establishment and development of Ukmergė cultural institutions and the formation of their collectives in the interwar and postwar periods, to review the traditions, celebrations and events that were observed in libraries, museums and cultural centres in the Soviet era and during independence, and to analyse the similarities between the celebrations, gatherings and traditions of cultural worker communities in different periods.

The main source material of this work was gathered during a field study, which was conducted in 2019 in Ukmergė, with the ethnographic questionnaire ‘Traditions of Cultural Workers and Changes in them from the 1970s to the Present Day’ composed by the authors. The following research methods were used in the study: conversation, half-structured and thorough interview, observation while participating, collection of cultural institution yearbooks, chronicles, archival and visual material, and analysis of press articles. When conducting the

study, well-informed interviewees were sought who had worked in or led cultural institutions during the Soviet era, or who still worked in them. In total, 25 workers were interviewed (seven museum employees, eight librarians, nine cultural centre employees, and one former head of the Ukmergė Department of Culture). For the analysis of the gathered data, historical-comparative, descriptive, and interpretational methods were chosen.

Cultural institutions of Ukmergė which were first established in the interwar period or in the early years of the Soviet period began to create book funds, gather exhibits, record the stories of local people, and organise events and celebrations. The first collectives of these institutions formed in the hard times of the postwar period. These collectives were sparse, generally lacked knowledge and education, and the head and the workers often changed. Cultural work was not a calling for these people. Only later were the first professional evaluations of cultural workers established, and opportunities to acquire professional experience in other countries appeared.

In the Soviet era, professional seminars and recreational activities were organised for cultural workers. Their work was often acknowledged with certificates of appreciation and honour. Nevertheless, the burden of the demands made by the Soviet government can be felt from the narratives of the interviewees. Although they were acknowledged, cultural workers felt constrained. They could not celebrate religious feasts, and had to be the bearers of Soviet ideology in society. The main celebrations that brought cultural workers together were the New Year celebration, International Women's Day, and events in the work cycle.

In the era of independence, cultural workers now gather on Culture Day, which the interviewees present as their professional celebration. On these days, cultural workers from different institutions observe personal and calendar feasts symbolically and only in their own collective. The Soviet celebrations of the work cycle have basically died out. Earlier, cultural workers would often include members of their family in the celebrations, while today celebrations are observed exclusively within the collective or with the family. Some cultural worker traditions, such as best employee awards, continue to this day.